Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik – 422 222

SUBJECT: M.A (Education) – Minutes Of the Meeting - 2 May 2018

एम.ए (शिक्षणशास्त्र) - प्रगत शैक्षणिक तत्वज्ञान पूर्नरचना बैठक इतिवृत्त

एम.ए. शिक्षणशास्त्राच्या तज्ञ सल्लागार ठरल्या प्रमाणे प्रगत शैक्षणिक तत्वज्ञान या अभ्यासक्रमाची पूर्नरचना बैठक आयोजित करण्यात आली. सदर बैठक २ मे २०१८ रोजी शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेत घेण्यात आली. या बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते.

१) डॉ.महेश कोलतामे (मुंबई विद्यापीठ)
२) डॉ. कविता साळुंके (प्र. संचालक शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा)
३) डॉ. विजया पाटील (एम.ए. शिक्षणशास्त्र समन्वयक)
४) डॉ. संजीवनी महाले (शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा)

बैठकीच्या प्रारंभीस महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठातील एम. ए. शिक्षणशास्त्र व एम.एड ह्या शिक्षणक्रमाच्या प्रचलित अभ्यासक्रमाचा आढावा घेण्यात आला. त्यावर चर्चा करून प्रगत शैक्षणिक तत्वज्ञान दोन अभ्यासक्रमाचे खालील प्रमाणे निश्चिती करण्यात आली.

प्रगत शैक्षणिक तत्वज्ञान (Advanced Academic Philosophy)

उद्दिष्ट्ये

१ अध्ययनार्थीस शैक्षणिक तत्वज्ञानाचा अर्थ, संकल्पना, व्याप्ती इत्यादींचे ज्ञान देणे.
२ अध्ययनार्थीस शिक्षणतत्वज्ञांच्या शैक्षणिक तत्वज्ञानासंबंधी संकल्पना व दृष्टीकोन इ. माहिती देणे.
३ अध्ययनार्थीस शैक्षणिक तत्वज्ञानातील विविध संप्रदायाची माहिती देणे.
४ अध्ययनार्थीस भारतीय (पौर्वात्य) व पश्चिमात्य तत्वज्ञांनाच्या कार्याची माहिती देणे.
५ शैक्षणिक तत्वज्ञानातून शैक्षणिक मुल्ये व संस्कृती यांचे ज्ञान देणे.

घटक १ शैक्षणिक तत्वज्ञान, अर्थ, संकल्पना, व्याप्ती आणि परस्परसंबंध

१.१ शैक्षणिक तत्वज्ञान, अर्थ, संकल्पना, व्याख्या आणि स्वरूप.
१.२ शैक्षणिक तत्वज्ञानाची व्याप्ती.
१.३ तत्वज्ञानाच्या विविध शाखा आणि त्यांच्या शैक्षणिक तत्वज्ञानाशी असणारा संबंध.
१.४ तत्वज्ञानाच्या दृष्टीकोनातून शैक्षणिक संकल्पनांचा परिचय.
१.५ ध्येय, उद्दिष्टे, अभ्यासक्रम, पाठ्यक्रम, अध्यापन पद्धती आणि मूल्यमापन.

घटक २ पौर्वात्य शिक्षणतज्ञांच्या दृष्टीकोनातून शैक्षणिक तत्वज्ञान

(अल्पपरिचय, जीवन विषयक दृष्टीकोन, शिक्षणविषयक, ध्येय व उद्दिष्टे, अभ्यासक्रम, अध्यापन पद्धती, मूल्यमापन, शैक्षणिक योगदान).

२.१ महात्मा गांधी २.२ रवींद्रनाथ टागोर २.३ स्वामी विवेकानंद.
२.४ योगी अरविंद २.५ महात्मा फुले २.६ जे. कृष्णमुर्ती
२.७ जे. पी. नाईक २.८ डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर

घटक ३ पाश्चिमात्य शिक्षणतज्ज्ञाच्या दृष्टीकोनातून शैक्षणिक तत्वज्ञान.

३.१ प्लेटो. ३.२ सॉक्रेटीस. ३.३ रुसो.
३.४ जॉन ड्युई. ३.५ फ्रोबेल. ३.६ इवान इलिच

घटक ४ शैक्षणिक तत्वज्ञानातील विविध संप्रदाय (तत्वज्ञान शिक्षणाची ध्येय, अभ्यासक्रम, अध्यापन पद्धती, सद्यस्थितीतील उपयुक्तता)

४.१ पौर्वात्य संप्रदाय

४.१.१ सांख्य ४.१.२ वेदांत ४.१.३ योग

४.१.४ बौध्द ४.१.५ जैन ४.१.६ इस्लाम

४.२ पाश्चात्य संप्रदाय

४.२.१ आदर्शवाद ४.२.२ निसर्गवाद ४.२.३ वास्तववाद

४.२.४ कार्यवाद ४.२.५ पुनर्रचनावाद, ४.२.६ उपयुक्ततावाद

४.२.७ तार्किक प्रत्यक्षतावाद ४.२.८ अस्तित्व

घटक ५ शिक्षण, मूल्ये व संस्कृती परस्परसंबंध.

५.१ शिक्षण संकल्पना अर्थ स्वरूप गरज महत्व,

५.२ मूल्य संकल्पना (अर्थस्वरूप गरज महत्व /प्रकार).

५.३ संस्कृती (अर्थ, स्वरूप, गरज, महत्व).

५.४ शिक्षण मूल्य व संस्कृती परस्परसंबंध.

५.५ मूल्य व संस्कृती ह्यांच्याशी संबंधित शिक्षणातील आव्हाने व सद्यस्थितीतील शिक्षणाची \ भूमिका.

प्रगत शैक्षणिक समाजशास्त्र (Advance Educational Sociology)

उद्दिष्ट्ये

१. अध्ययनार्थीना शैक्षणिक समाजशास्त्राचा अर्थ, संकल्पना स्वरूप व व्याप्ती समजण्यास मदत करणे.

२. अध्ययनार्थीना विविध समाजशिक्षणतज्ञांच्या शैक्षणिक उपपत्ती विषयींचे ज्ञान देणे.

३. अध्ययनार्थीना शिक्षणाचे समजिक संदर्भ, समजाने बदलते स्वरूप समजण्यास मदत करणे.

४. अध्ययनार्थीना शिक्षण आणि समाज, शिक्षण व सामाजिक परिवर्तन समजण्यास मदत करणे.

५. अध्ययनार्थीना शिक्षणातील नवीन विचार प्रवाह व सामाजिक आणि सांस्कृतिक बदलासंबंधीची माहिती देणे.

घटक १ शैक्षणिक समाजशास्त्र संकल्पना, अर्थ, स्वरूप व व्याप्ती

१.१ भारतीय समाजाचे बदलते स्वरूप, आणि शिक्षण

१.२ विद्यार्थी ध्येय, अभ्यासक्रम, पद्धती संदर्भात. समाजशास्त्र आणि शिक्षणाचा परस्परसंबंध

१.३ शैक्षणिक समाजशास्त्राची संकल्पना (अर्थ, स्वरूप गरज महत्व व्याप्ती)

१.४ शैक्षणिक समाज आणि शिक्षणाचे समाजशास्त्र यातील फरक

१.५ शिक्षणाच्या समाजशास्त्राचे तात्विक अधिष्ठान (व्यावहारिकता वाद, संघर्ष सिद्धांत , अन्योन्य क्रियात्मकता खुली प्रणाली दृष्टीकोन)

घटक २ विविध समाज शिक्षणतज्ज्ञांच्या शैक्षणिक उपपत्ती

२.१ पाश्चात्य शिक्षण तज्ज्ञ

२.१.१ डर्कहीम २.१.२ मॅक्स वेबर २.१.३ पाऊलो फ्रीअरी २.१.४ लेव्हिस स्ट्रॉस

२.१.५ कार्ल मॅनहीम

२.२ पौवात्य शिक्षण तज्ज्ञ

२.२.१ एस. सी. दुबे २.२.२ एम.एन . श्रीनिवासन

(अल्पपरिचय, जीवनविषयक व शिक्षणविषयक दृष्टीकोण, ध्येय व उद्दिष्टे, अभ्यासक्रम, अध्यापन पद्धती, मूल्यमापन, शैक्षणिक योगदान)

घटक ३ शिक्षण आणि समाज

३.१ शिक्षण एक सामाजिक प्रणाली

३.२ सामाजिकीकरण : संकल्पना व अर्थ

३.२.१ सामाजिकीकरणाचे टप्पे/ पायऱ्या

३.२.२ सामाजिकीकरणाचे प्रकार

३.२.३ शिक्षण आणि सामाजिकीकरण

३.३ सामाजिकीकरणाच्या कार्यवाहिनी

३.३.१ कुटुंब संस्था

३.३.२ शाळा

३.३.३ सहअध्यायी गट

३.३.४ प्रसार माध्यमे

३.४ सामाजिक स्तरीकरण (अर्थ, स्वरूप)

३.५ सामाजिक गतिशीलता (संकल्पना,स्वरूप, प्रक्रिया)

घटक ४ शिक्षण आणि सामाजिक व सांस्कृतिक परिवर्तन

४.१ सामाजिक परिवर्तनाचा अर्थ स्वरूप, गरज, महत्व, व्याप्ती

४.२ सामाजिक व सांस्कृतिक परिवर्तनातील फरक आणि संबंध

४.३ सामाजिक व सांस्कृतिक परिवर्तनाचे निर्धारक घटक- राजकीय, आर्थिक, तंत्रविज्ञान, सामाजिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक

४.४ सामाजिक व सांस्कृतिक परिवर्तनातील अडथळे (आर्थिक , सामाजिक, राजकीय, धार्मिक ,भाषिक, इ.)

४.५ सामाजिक परिवर्तनाच्या प्रक्रिया (आधुनिकीकरण, पाश्चिमात्यकीकरण, नागरीकरण,औद्योगिकिकरण)

४.६ सामाजिक व सांस्कृतिक परिवर्तनासाठी शिक्षण व शिक्षकाची भूमिका

घटक ५ शिक्षणातील विचारप्रवाह : विचार व कृती

५.१ शिक्षणातील विचारप्रवाह – औपचारिक, अनौपचारिक, सहज शिक्षण पद्धती, मुक्त आणि दूर शिक्षण, इ-शिक्षण

५.२ विद्यार्थी वैशिष्ट्यांनुसार – वंचित व पीडितांचे शिक्षण, मुक्त शिक्षण, समावेशित शिक्षण

५.३ अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोणानुसार – वर्तनवाद, ज्ञानरचनावाद, मानवतावाद (Holistic)

५.४ खाजगीकरण उदारीकरण व जागतिकीकरण आणि शिक्षण

या नुसार अभ्यासक्रम निश्चिती करण्यात आली.त्यानंतर सर्वांचे आभार मानून बैठीकीचा समारोप करण्यात आला.

डॉ. कविता साळुंके
प्र. संचालक
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

डॉ. विजया पाटील
समन्वयक
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

School of Education, Nashik

Y.C.M. OPEN UNIVERSITY NASHIK